

ДО ІСТОРІЇ РОДОВОДУ ПИЛИПА ОРЛИКА

На основі історичних, архівних документів та періодичних видань у праці досліджується родовід гетьмана в еміграції Пилипа Орлика. Основна увага приділяється нащадкам Пилипа та Ганни Орлик.

Ключові слова: Пилип Орлик, гетьман в еміграції, Ганна Герцик, рід, Батурич, Григорій Орлик, еміграція, Франція.

Пилип Орлик – український державний і військовий діяч, генеральний писар, гетьман в еміграції, поет, публіцист. Представник шляхетного роду Орликів чеського походження, які користувалися родинним гербом «Новина». Археологічні дослідження 2018 р. садиби родини Орликів у Батурині дали підтвердження цьому, так як серед багатьох полив'яних та теракотових кахлів з геральдичним орнаментом була виявлена кахля з родинним гербом Орликів XVIII ст. [1, с. 1]. Всі фрагменти знайдених кахлів стилістично однакові, вишукані, ймовірно виготовлені на замовлення П. Орлика в Батурині в одного і того ж майстра.

Досліджуючи тему родоводу П. Орлика, розуміємо, що родина гетьмана в еміграції мало представлена широкому загалу. Свою увагу історики та науковці більше приділяють його діяльності.

Аналізуючи генеалогію українського дворянства, звертаємося до праці В.Л. Модзалевського «Малоросійський родословник». В ній історичні відомості про рід Орликів відсутні. Сам же Пилип Орлик згадується у розділі

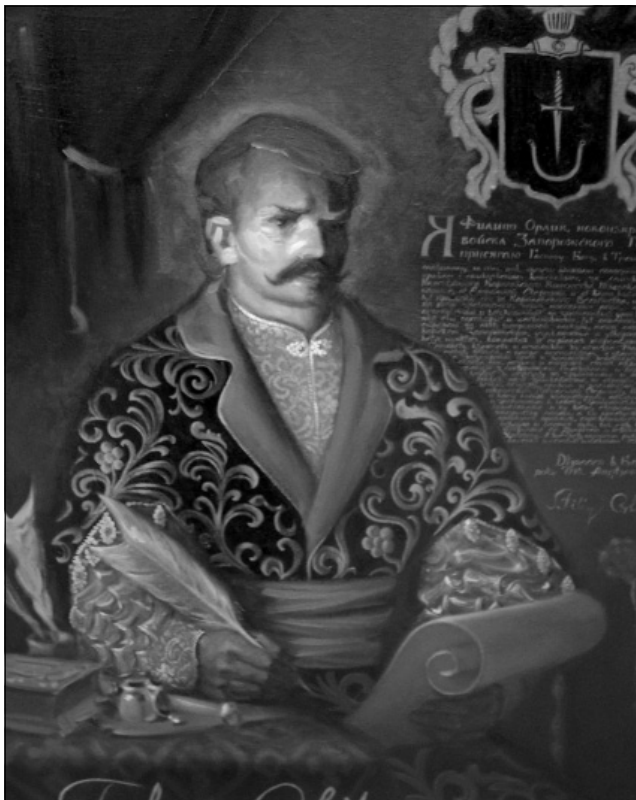

Рис. 1. Портрет Пилипа Орлика. Художник А. Івахненко. 2002 р.

роду Герциків: «Анна Павловна, вь 1715–1720 гт. жила в Стокгольме. Замужем за Филиппомь Орликомь, генеральнымь писарем (1708 г.)» [2, с. 272].

Про одруження 23 листопада 1698 р. П. Орлика з донькою полтавського полковника Павла Герцика Ганною історично відомо, а про їх дітей згадок майже немає. Тому в даній праці ми зробимо спробу об'єднати всі історичні відомості про нащадків гетьмана.

Історія роду Орликів, згідно генеалогічної довідки, укладеної сином гетьмана Григорієм Орликом у 1747 р., сягає XII ст. Першим у родоводі згадується Станіслав Орлик (1121 р., Чехія), від якого беруть свій початок дві гілки роду: перша – Шлезька (Сілезія), друга – Польська, представники якої оселилися у м. Кракові [3, с. 34].

Продовжувачем польської лінії став Ян Криштоф Орлик. Його дружиною була донька подільського воеводи Пиляви. Подружжя мало сина Степана, який загинув під Хотиним у грудні 1673 р. Степан Орлик від дружини з литовського роду Малаховських-Володкевичів Ірини мав двох синів: Степана та Пилипа. Про останнього піде мова далі.

Пилип Орлик народився 21(11) жовтня 1672 р. в с. Косуті Ошмянського повіту на Віленщині. Початкову освіту здобув у єзуїтському Віленському колегіумі, пізніше навчався в Києво-Могилянській колегії. Після закінчення навчання, завдяки своїм здібностям та обдарованості, П. Орлик швидко просувався по службі. Спочатку служив консисто́рським писарем у канцелярії київського митрополита, потім – у полтавському полку Війська Запорізького, далі – старшим військовим канцеляристом і реєнтом Генеральної військової канцелярії Війська Запорізького, пізніше – генеральним писарем та довіреною особою гетьмана І. Мазепи. Після смерті останнього П. Орлик був обраний гетьманом в еміграції (1710–1742 рр.) та все життя присвятив «українським питанням». Помер у 1742 р. у Яссах.

Ганна Орлик (в дівочтві Герцик) народилася 29 липня 1683 р. у родині полтавського полковника Павла Герцика та Ірини Яблонської. У посаг Ганна Павлівна отримала села на Стародубщині, Чернігівщині та Полтавщині. Підтримала політичні погляди чоловіка П. Орлика і разом з дітьми емігрувала [4, с. 125].

На чужині Ганна Орлик взяла на себе всю відповідальність за дітей, а для чоловіка стала справжньою опорою. Про дату її смерті достовірно не відомо, але не раніше 1752 р.

У подружжя Пилипа та Ганни Орликів народилося восьмеро дітей: три хлопчики (Григорій, Михайло, Яків) та п'ять дівчаток (Анастасія, Варвара, Марта, Марина, Катерина).

Анастасія – старша донька Пилипа та Ганни Орликів. Народилася у 1699 р. у м. Полтава. У 1723 р. вийшла заміж за шведського генерала графа Югана Штайнфліхта. У подружжя народилося двоє синів: Карл Густав (1724–1758 рр.) (названий на честь Карла XII) та Пилип (1726–?) (названий на честь діда П. Орлика), який, ймовірно, помер у дитинстві. Померла Анастасія Пилипівна у 1728 р. у м. Кілі, в Гольштинії. Після її смерті чоловік одружився

Рис. 2. Кахля з будинку Пилипа Орлика в Батурині, XVIII ст. на її меншій сестрі Варварі.

Старший син Анастасії, Карл Густав, служив офіцером у полку «Руаяль-Полонь», який був створений у 1747 р. Г. Орликом у Франції та разом з рідним дядьком переймався питаннями «козацької нації». Про його особисте життя згадок не віднайдено.

Григорій народився 16 (5) листопада 1702 р. в гетьманській столиці Батурині. Історичні сторінки життя і діяльності Г. Орлика на сьогодні більш відомі завдяки ґрунтовній праці Ірини Дмитришин «Григорій Орлик, або козацька нація у французькій дипломатії».

Хрещеними батьками Григорію стали гетьман І. Мазепа та дружина генерального судді В. Кочубея Любов Федорівна. Безтурботні дитячі роки малого Григорія закінчилися після Полтавської битви (1709 р.). Саме він проніс у своєму серці любов до Батьківщини через усе життя.

Тридцять років Г. Орлик присвятив захисту інтересів «козацької нації» у всіх можливих конфігураціях, які йому представлялися у Франції. Основними захисниками української карти у зовнішньополітичній грі був, з одного боку, з глибини турецького заслання, гетьман П. Орлик, «голова козацької нації», а з іншого – його син Григорій, який був як зв'язковий, що представляв інтереси свого батька та «козацької нації».

У 1747 р. Григорій одружується з Луїзою Єленою Ле Брен де Дентевіль (1709–1775 рр.), донькою французького аристократа Гійома Ле Брена. У шлюбному контракті Г. Орлика іменовано: «син батька козацької нації». Подружжя оселилося у замку Дентевіль [5, с. 362].

З початком Семилітньої війни (1756–1763 рр.) між Ве-

ликою Британією і Прусією з одного боку та Австрією, Росією і Францією з іншого, Г. Орлик брав у ній участь. У битві під Бергеном Григорія було тяжко поранено. 23 листопада 1759 р. він помер. Похований на березі Рейну, м. Мінден (Німеччина). Нащадків по собі не залишив.

Замок Дентевіль, посаг дружини Григорія, і сьогодні зберігає пам'ять про українського політичного емігранта на французькій землі. Знаходиться він у кількох сотнях кілометрів від Парижа, на півдні провінції Шампань. Замок, оточений глибокими ровами з містками та англійським парком з оранжереєю, відкритий для відвідувачів. В ньому мешкають непрямі нащадки роду Дентевіль маркіз Анрі де ла Віль Боже та маркіза Антуанетта де ла Віль Боже.

Михайло народився в м. Батурині у 1704 р. Про його життя згадок майже не збереглося. Відомо, що з 1722 р. перебував при батьку в турецьких володіннях. Помер Михайло в Солоніках після 1723 р. від епідемії чуми.

Варвара народилася в м. Батурині у 1707 р. Деякі історичні відомості вказують, що її хрещеним батьком був І. Мазепа, але підтвердження не маємо. Відомо, що після смерті сестри Анастасії вийшла заміж за графа Югана Штайнфліхта. Власних дітей не мала, опікувалась племінниками. Проживала з родиною у м. Стокгольмі. Де і коли завершилось її земне життя – невідомо, можливо в м. Стокгольмі.

Яків народився в м. Бендерах у 1711 р. Хрещеним батьком для нього став король Швеції Карл XII. Помер у травні 1722 р.

Перебуваючи у м. Кракові у 1722 р., П. Орлик отримав сумного листа від доньки Анастасії про смерть найменшого сина Якова. Пізніше він занотував: «Невиліковний біль (...) проймає цілу мою істоту і перевищує всі нещастя, він породжений смертю мого улюбленого сина Якова, єдиної моєї потіхи, хоч наймолодшого віком, але найбільшого надіями і виглядами десятилітнього хлопця рідкої і дивної вдачі» [6, с. 6].

Марта народилася в м. Бендерах у 1713 р. Хрещеним батьком для неї став король Польщі Станіслав Лещинський. Вийшла заміж за волинського шляхтича Держановського; на жаль ім'я його невідоме.

За свідченнями І. Дмитришин, діяльність Держановського тісно пов'язана з діяльністю Г. Орлика: «Держановський належав до табору противників Августа III Саксонського, патріотів клану Потоцьких, чиїм агентом він напевне був. Він виконував місії прихильників Станіслава Лещинського між 1734–1735 рр. та показався у Туреччині у 1739 р., у рамках конфедерації, яку спробували організувати Потоцькі, а також з'явився між 1740–1741 рр. у Берліні біля французького посла Вальорі, до якого він був надісланий польськими патріотами з нагоди заворушень, організованих на користь Швеції, де був і Григорій Орлик. Не може бути жодних сумнівів, що їх дороги вже перетинались» [5, с. 360]. Що Г. Орлик, що Держановський у своїх зверненнях до французького двору постійно згадува-

ли «козацьку націю» та гетьмана П. Орлика.

Помер Держановський 15 вересня 1748 р. у Молдавії. Після його смерті Г. Орлик звернувся до Версальського двору з проханням надати допомогу дружині Марті та двом донькам (ім'я останніх невідомі).

Марина народилася на острові Рюген в маєтку Гральшергоф (Німеччина) у 1715 р. Як складалося її життя достеменно невідомо. Померла після 1750 р.

Катерина народилася у м. Сконе, Швеція у 1718 р., на жаль, померла через рік.

Питання «козацької нації» були головними у житті П. Орлика, а пізніше і його сина Григорія. Їм не вдавалось достатньо приділити уваги своїм родинам. Шкода, але славний рід справжніх українських захисників не продовжився.

Поданий нижче матеріал, родовід Орликів, був підготовлений працівниками Заповідника для постійно діючої виставки «Григорій Орлик: видатний син видатного батька України. Повернення на Батьківщину», яка вперше розкриває сторінки життя і діяльності гетьманича. Оформлення матеріалу родоводу відповідає традиції «Малоросійського родоводника» В.Л. Модзалевського, але текст носить розповідний характер.

Родина Пилипа та Ганни Орликів

Пилип Орлик – народився у 1672 р. у с. Косуца (нині – Білорусь). Генеральний писар (1702–1709), гетьман Війська Запорозького в еміграції (1710–1742). Помер у 1742 р. в Яссах.

Ганна Герцик – народилася у 1683 р. у м. Полтава у родині полтавського полковника Павла Герцика.

Діти:

Анастасія – народилася у 1699 р. у м. Полтава, вийшла заміж за генерала графа Югана Штайнфліхта.

Григорій – народився у 1702 р. в м. Батурич, у 1747 р. одружився з Луїзою Єленою Ле Брен Де Дентевіль. Помер у 1759 р., похований на березі Рейну м. Мінден (Німеччина).

Михайло – народився в м. Батурич у 1704 р., перебував при батьку, помер в Солоніках після 1723 р.

Варвара – народилася в м. Батурич у 1707 р., вийшла заміж за генерала графа Югана Штайнфліхта після смерті сестри Анастасії.

Яків – народився в Бендерах у 1711 р.

Марта – народилася в Бендерах у 1713 р., вийшла заміж за шляхтича Держановського.

Марина – народилася на острові Рюген в маєтку Гральшергоф (Німеччина) у 1715 р.

Катерина – народилася у м. Сконе (Швеція) у 1718 р.

ПОСИЛАННЯ

1. Солдатова К. Археологічні дослідження 2018 р. в Батуричі // Слово «Гетьманської столиці». – 2018. – № 4(67). – С. 1.
2. Модзалевський В.Л. Малоросійський родоводник [Т. 1], А – Д. – К., 1908. – 272 с.
3. Пиріг П. Пилипа Орлика не покидала думка про вільну Україну // Сіверянський літопис. – № 4. – С. 34.
4. Луговий О. Визначне жіноцтво України. Історичні життєписи. П'є вид. – К.: «Ярослав Вал», 2007. – 268 с.
5. Дмитришин І. Григорій Орлик – польський патріот? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: chtyvo.org.ua/authors/.../Hryhir_Orlyk_polskyi_patriot7.p...

Orlyk_polskyi_patriot7.p...

6. Гутник Ю. Родина Пилипа Орлика // Слово «Гетьманської столиці». – 2012. – № 3(32). – С. 6.

Дробязко Н.Н. К истории родословной Пилипа Орлика
На основе исторических, архивных документов и периодических изданий в работе исследуется родословная гетмана в эмиграции Пилипа Орлика. Основное внимание уделяется потомкам Пилипа и Анны Орлик.

Ключевые слова: Пилип Орлик, гетман в эмиграции, Анна Герцик, род, Батурич, Григорий Орлик, эмиграция, Франция.

Drobiazko N.M. To the history of the genealogy of Pylyp Orlyk
On the basis of historical, archival documents and periodicals, the genealogy of Pylyp Orlyk – Hetman in the emigration is researched in the article. The main attention is paid to the descendants of Pylyp and Hanna Orlyk.

Key words: Pylyp Orlyk, Hetman in exile, Hanna Hertsyk, family, Baturyn, Hryhorii Orlyk, emigration, France.

07.03.2019 р.

УДК 929.52Кочубеї(477.51)(045)

М.О. Герасько

РОДИНА ГЕНЕРАЛЬНОГО СУДДІ В.Л. КОЧУБЕЯ

У статті розглядаються гіпотези походження роду Кочубеїв, його історія на теренах України. В праці досліджено біографії членів родини, а також зазначено про нащадків, що проживають у різних кутках світу.

Ключові слова: Кочубеї, Батурич, представники роду.

Дослідженням родоводу Кочубеїв займалося чимало істориків: як наші сучасники, так і науковці минулих часів. Зокрема, над зазначеною темою працювали В. Модзалевський, О. Лазаревський, С. Павленко, Л. Іванченко, Г. Крикливий та ін. Проте узагальнюючої праці, яка б максимально хронологічно і системно висвітлювала біографічні матеріали щодо членів родини Кочубеїв, на сьогодні немає. Також варто зазначити, що окремі праці містили неповну, подекуди не зовсім достовірну інформацію. Нашою науковою розвідкою ми робимо спробу глибше дослідити проблему та систематизувати й узагальнити зібраний матеріал стосовно неї.

О. Лазаревський свого часу зазначав, що про рід Кочубеїв існує мізерна кількість матеріалів, бо відомості про їхній сімейний архів відсутні. Вчений вважав, що цей архів, ймовірно, загинув при банкрутстві внука генерального обозного Семена Васильовича Кочубея – Семена Михайловича, який через свою недбалість утратив 7 тисяч душ селян і помер у злиднях [1, с. 153]. Проте, як виявилось згодом, родинний архів князів Кочубеїв існує та знаходиться у Москві у Російському державному архіві давніх актів і складається із 725 одиниць зберігання та охоплює період 1661–1916 рр. Він був віднайде-